



politika, intelektualci, komunikaciona sredstva

I

Pitanje o tome kakvu funkciju obavljaju intelektualci u konkretnom socijalnom i političkom svetu, u suštini je pitanje o demokratskom horizontu društva koji omogućava politička elita. Dileme intelektualaca u politici su onda samo specifične dileme iz kojih se krije represivan, tolerantan ili funkcionalan odnos prema najrazličitijim radnim strukturama koje konstituišu dato društvo. Na prvi pogled, doduše, deklaracije i teze društvenih i političkih subjekata više ili manje dosledno izražavaju volju za uključivanje intelektualnog faktora u politički prostor. Ali, međutim, praktična istina je, naravno, — kao i na mnogim drugim mestima — daleko od deklariranih (i time još bezopasnih) želja.

Preovlađujuće stanovište unutar afirmisane politike kreće se u okviru sledećih krajnosti:

a) Intelektualac je socijalno i političko nestabilno biće; njegov osnovni metod zove se sumnja, a on je nezdrživ s političkom akcijom koja se zasniva na verovanju i akcionoj efikasnosti; Marks, Engels i Lenjin bili su intelektualci, svoj osnovni rad su zasnovali intelektualno, dali su program koji je potrebno realizovati ili u najboljem slučaju *perfektivisati* — intelektualni čin je tada već prošlost, a kao trenutna nužda javlja se pragmatična uključenost pojedinaca;

b) Stanovište koje *ne razlikuje* (ili neće da razlikuje) između intelektualnog i neintelektualnog unutar političkog sveta; izvorna klasična misao (marksizam) ne interpretira se na filozofski, ekonomski, sociološki ili politološki način, nego u popularnom političkom obliku koji za one koji ga savladaju znači kompenzaciju intelektualnog;

Ovo stanovište operiše Gramšijevim citatom da je „svaka filozofija politika”, odnosno „svaki pojedinac intelektualac”, ali je interpretacija Gramšija zloupotreba, jer filozofiju osuđuje na politiku a da u misli italijanskog teoretičara ne vidi, pre svega, obaveznost politike da se približuje filozofskom i intelektualnom;

c) U poslednje vreme je „moderno” proglašavanje političkih kadrova intelektualcima, odnosno „predstavnicima” institucija i krugova koji se bave intelektualnom delatnošću. S obzirom na dugogodišnje potcenjivanje delatnosti koja ima pretežno intelektualne karakteristike (u politici se to još uvek naziva „cehovstvo”), atribut intelektualnosti je sada dobila visokoškolska diploma ili odgo-

varajući naziv iz tehničkih nauka; visokoškolsku diplomu prati najviše još pisanje aktuelnih političkih uvodnika, dok naziv iz tehničkog obrazovanja predstavlja u politici samo ukras i intelektualnu legitimaciju koja već odavno nije radno zasnovana i prisutna na području iz kojeg stoji određeni naziv — ukratko, iz tih formalnih legitimacija ne stoji *temeljna teorijska delatnost*, nego uglavnom politički pragmatizam.

Ovim, naravno, nismo mogli ili hteli da preimenujemo sve moguće pojavne oblike odnosno intelektualac — politika. Izneli smo samo one koji raspolažu moći, makar imala iz sebe institucionalnu ili opštevažeću, gotovo već „moralnu” težinu. Sve tri pomenute ekstremnosti vode zajedničkom zaključku, da su mogućnosti za pojavljivanje intelektualca u političkom procesu kao intelektualca prilično okrnjene i skromne. Odsada kao i dosad on je bačen u situaciju kad mora da pristane na igranje dve uloge, jedne u politici, druge u svojoj naučnoj orijentaciji. Pristanak na ovu alternativu povlači za sobom to da se unutar političkog prostora opredeli za jednu ili drugu interesnu grupaciju, ali što uprkos većim razlikama između njih ne znači još mnogo; intelektualnom delovanju je, u svakom slučaju, nametnuto žrtvovanje koncepcije zbog *taktičkih obzira*. Pitanje je koliko dugo je moguće izdržati takvo dualističko ponašanje koje će se ubrzo redukovati na bektstvo iz politike ili zamenu nauke politikom.

II

Poslednji politički događaji koje je intenzivirao na prvi pogled dosta banalan uzrok — put, (odnosi se na SR Sloveniju), kao doprinos sanaciji političkih odnosa izazvali su nezadovoljstvo sadašnjom politikom komunikacionih sredstava kod nas. Time se iznenada legalizovalo pitanje koje je još juče bilo blokirano. Bila je bačena rukavica koju je trebalo prihvatiti, pošto je ocena o monopolizmu, privatizmu i „makazama” u komunikacionim sredstvima bila ispaljena s one strane koja je još juče diktirala ovakvo ili onakvo, više ili manje verno podražavanje. Ako je u jednom trenutku kod podražavalaca nastala zabuna oko toga koji politički nosilac sjedinjuje u određenom trenutku najveći mogući obim uticaja, ugleda i moći, onda je potrebno potražiti uzroke u autoritetu i valjanosti teze o jedinstvenom političkom prostoru — prvi njen zakon zove se gvozde-

ni zakon transmisije. U proklamacijama i rezolucijama nekoga bi moglo da zavede da smo koncepciju transmisije zauvek sahranili. Ipak se bojim da se preokret u starom shvatanju zaustavio na pola puta, da su preovladale one političke težnje kojima je pre stalo da se stari odnos pojavi u novom ruhu, nego da potpuno prekinu sa njim.

U praksi delovanja komunikacionih sredstava staro se ukazuje u novom u autocenzuri, u manjem rizikovanju — na račun kvaliteta ili u orijentaciji na neutralne teme, na primer, zabavno-komercijalne. Na mnogim mestima zajedno sa apologetskim prilozima u koš je bačena i svaka politička publicistika, svaka društveno intencionirana misao. Takvom „novom” tipu komuniciranja odgovara novi tip glavnog ili odgovornog urednika. Šefovi masovno čitanih nedeljnika i nedeljnih revija već posle prvog utiska opravdano će nas uveriti da nisu ideolozi ili agitpropovski upućeni ljudi. Ponosno će ustvrditi da ih ne interesuje politika, da su čak „apolitični”, da se u najboljem slučaju brinu za lične kontakte sa izdavačem koji ih formalno potvrđuje. I zaista. Gospoda su pokrovitelji najrazličitijih „mis” predstava, relija, zabavno-muzičkih priredbi i hobija. Pomenuli smo samo banalnije slučajeve, mada se opisano stanje ne odnosi samo na zabavno-komercijalnu štampu nego je nagrizlo i ugledne i ozbiljne novine; o tome, na primer, svedoči sivilo kulturne (ne) koncepcije centralnog nacionalnog dnevnika DELO („Rad”) ili nemoderna apologija ljubljanske RTV (pri tom mislim, pored ograničenih suverenosti kulturne koncepcije, posebno još na poziciju političkih komentatora koji najčešće ostaju na nivou političkog papagajstva i apologije; poučni su u tom smislu intervjui s vodećim političkim ličnostima, kad smo svedoci razgovora više ili manje autonomne ličnosti s novinarom kod koga su zamrla sva kritička ljudska čula) koja čak ni pravovremnom političaru ne znači mnogo više od onog što je za naše pojmove uloga profesionalne narikače na kineskoj sahrani.

Za sve glavne urednike slovenačkih dnevnika, nedeljnika i komercijalno-zabavnih listova je, s vrlo malim izuzecima, zajedničko to da u političkom prostoru ne igraju neku izrazito samostalnu ulogu koja bi novini omogućavala širi manevarski prostor za neprestanu političku i socijalnu eksplikaciju u okvirima koje dosta široko omogućuje Ustav.

LJUBOMORA

Može se i potrebno je pitati se o izlazu koji bi bar dao da se nasluti pomeranje na bolje. Pri tom se treba osloniti na tekovinu koju je donelo društveno uređenje. Privatno-sopstvenički odnos prema komunikacionim sredstvima zamenila je — bar u deklarativnom pogledu — društvena svojina, dakle nov kvalitet, ali koji je ostajao potpuno nepromišljen i najčešće umrtvljen društveni realitet. Ako odbijamo privatizaciju, kako u starom tako i u novom ruhu, odmah moramo da ustvrdimo da nam je stalo do afirmacije samostalnih i odgovornih ličnosti, a ne anonimnih i marionetskih figura, koje nastupaju s javno evidentnim programima i koncepcijama skojima je u svakom trenutku moguće voditi neposredan kritički dijalog. Jedino u takvoj situaciji može se afirmisati takozvani društveni interes, preko angažovanih pojedinaca i društvenih tela, koji znače neinstitucionalizovani pritisak.

Danas smo još daleko od takvog stanja. Demokratski (možemo ga nazvati i samoupravni) pritisak stavljen je bar pred dve nefunkcionalne teškoće. Prva je u tome što komunikacione ustanove ne otkrivaju svoju koncepciju, mada to ne znači da su bez koncepcije; radi se samo o tome da je tek iz praktičnog delovanja treba razaznati, ali se pri tom rukovodilac masovnog medijuma prilikom svake kritičke primedbe skriva iza zida neodgovornosti i neobaveznosti evidentnoj koncepciji. Tako nas je rukovodilac RTV još nedavno upozoravao da je protiv monopolizma i privatizacije RTV. Napad je najbolja odbrana! Druga teškoća je u tome što kritika politike jednog komunikacionog sredstva automatski znači kritiku političara u koji je skriveni otac koncepcije, a glavni urednik je samo njegova eksponirana figura, postavljena na polju političkih planova.

Dobronamerna kritika se, dakle, ne uzima kao izraz volje za korekturom koncepcije, nego kao politička pozicija s ciljevima neprijateljske prirode, iza koje stoji druga strana, drugi političar. Svedoci smo nefunkcionalnog, nepravog podudaranja dva različita nivoa.

Nastavljamo s traženjem konstruktivne alternative. Vidimo je u zauzumljivijoj ulozi SSRN (SSRN je, naime, osnivač ili izdavač većine komunikacionih subjekata o kojima je reč u ovom prilogu. Prošlost nije veliki prijatelj naše teze o zauzumljivijoj ulozi SSRN u svetu komunikacionih sredstava, jer se takva uloga dosad ostvarivala samo na način transmisionog uticaja, a ne u pravu koji naznačuje članak. Ovakva koncepcija rada SSRN zahteva, naravno, mnogo promišljeniji, kvalifikovaniji napor i tome adekvatan „tip“ političkog radnika i odgovarajućih političkih odnosa) koja zamenjuje raniju ulogu privatnog subjekta (ovaj proces socijalizacije komunikacione ustanove odvija se danas uostalom u priličnom obimu i u razvijenom kapitalističkom svetu) i donosi sobom mnogo širu (a ne samo vlasničku) raspoložljivost komunikacionih sredstava. SSRN bi morao početi da živi kao tribina i kao servis koji neprestano razbija zatvorene sisteme i težnje za privatizacijom koje zatvaraju demokratsku igru permanentnog uključivanja novih duhovnih moći, energija i znanja. Konkretnije rečeno: u izbor koncepcije i njene realizacije trebalo bi uneti takmičarski duh. SSRN bi onda morao u određenim razdobljima javno da raspiše koncepcije i funkcije za pojedina komunikaciona sredstva. Ovaj plan moguće je funkcionalno izvesti u više varijanata, u koje se upuštamo. Pre svega, stalo nam je do toga da dosadašnji oblici odnosa SSRN prema komunikacionim sredstvima evoluišu od one prakse koja je načelno stanovište vrlo brzo zamenila taktičko-dnevnim interesom i time sama načela komunikacioni nerv na kojem može da počiva i značajan deo njene sopstvene aktivnosti. Ali u mnogim slučajevima je već načelni odnos diktirao taktički postupak i podređenost dnevnom političkom interesu.

Preveo sa slovenačkog
DEJAN POZNAOVIĆ



Igra devojačka

TINEJDŽERKI, S LJUBAVLJU

vaše oči akvamarinaste
i vaše razmahane trepavice
vaš sintetički shignon
i punjene ptice kojima se rukujete
vaša javna ekstaza
songovi vaši kao zakletve
bombon vašeg bontona
sve te vaše bočice i naljepnice
i vaša mala prištava guza
na koju stavljam šešir
prije no sjednem k stolu

LJUBOMORA

što gamiže žilama
što služi
grozničavim nevjericama
što rastače volju
u alkoholnom pljusku
što crta male gnjusobe
u vlažnim nesanicama
što crvi u zakletvama
što priziva davne onanije
što otrov toči
u noći besebesne
što tamjan ovija
oko središnje misli
u kojoj kuca
napad padavice

COITUS NON INTERRUPTUS

potom mozgovni pipci
nabijeni prošlošću
i prskanje živaca
pred neusvojivim licem
što isijava odanosti i tuđinu
izdisaj u sljemenu ludila
kada padaju zavjese
i više se ništa ne razabire

toliko o osjećajnosti
koju niste upoznali

svjetlim u očaju
moja grba fosforescira
nevidenim cvjetovima

koitiram s boginjavkom
stara kurva smrt
odlaže kosu drži nam svijeću

ponovo pobjeđujemo
još uvijek prkosom

MIROGOJSKI PEJZAŽ

na plavi cvijetak
iz uha što ti se izvija
ljupka curica
rosi iz vaginice
koja čeka u dubini
kao mravinjak
da bi primila u se
strasno prskanje neuroza

mamica drži papirić
a tatica je okrenuo leđa

OČEKIVANJE PLODA

ljubim te ludilo
jer osporavaš božju zamisao

kuljaj preko zabranâ koje postavih
da nam se lica ne bi srela

već prdim na slavnu gestu
i moja se ruka osloboda

ljudožderski gledam krv
što krepko bedro krasí

tek pod mojim prstima
srce ljubljene doista kuca
a plod koji istiskuje
dočekujem poljupcima

ŽIVOT LICEMJERA

srušeni u naslonjače
poput odijela
svučenih nakon duga puša

čir mozga otkucava
nazlobnu zamisao
iz gnjilih ličinki
duboko skrivenih
beščulna usta
dovečernje leptire
izvrcaju

u mlohavim udima
živčevlje gine

još ih drži samo strah
kojim ovo ispisuju ovako:
Ž I V O T